

Cumhuriyet Dönemi'nde Yerel Basın Örneği: Demokrat Mardin Gazetesi

Aysel Fedai*

Giriş

Kitle iletişim araçları içerisinde bulunan yerel basın, yurt ve dünyada gelişen olayların yanı sıra, yöre halkını yakından ilgilendiren konuları da detaylı bir şekilde ele alarak işleme, hedef kitlesi olan yöre insanına, ulusal basından daha ön planda bir konumda olduğunu göstermektedir. Bu anlamda, yurt genelinden ziyade daha sınırlı bir yörede sürekli veya haftanın belirli periyotlarında faaliyet gösteren gazeteler ise *yerel gazete* ismiyle tanımlanmaktadır. Ülkede demokrasinin sağlanmasında, yöresel kalkınmada, toplumsal yapının iyileşmesi ile sosyo-kültürel devinimin oluşmasında, yerel gazetelere büyük işlevler düşmektedir.¹ Yayımlandıkları yöre ile ilgili haberleri yansıtan yerel gazeteler, il ve ilçelerin yanı sıra beldelerde de günlük, haftalık veya belirli periyotlar şeklinde yayımlanan, halkın isteklerini çözüm mercilerine taşıyan, önemli basın kuruluşlarını teşkil etmektedir.²

Demokrat Mardin Gazetesi yayın hayatı boyunca, dönemin siyasi iktidarı konumundaki Demokrat Parti'yi destekleyen, haberlerini yapan bir yayın politikası izlemiş ve genelde de partinin faaliyetlerine yer vermiştir. Bu bağlamda, dönemin siyasi yapılanmasından da bahsetmek gerekmektedir. Cumhuriyet dönemi siyasi tarih, basın-siyaset etkileşimi içinde gelişim göstermiştir. Tek parti dönemine baktığımızda; basın, mevcut iktidarın denetimi altındaydı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra yeni bir siyasi anlayışla demokratik çoğulcu düzen gelişmeye başlamış, tek parti dönemi otoriter yönetimlere dayalı siyasi sistemler gözden düşmüştür.

* Öğr. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Mardin/TÜRKİYE, ayselfedai@gmail.com ORCID: 0000-0002-7995-4194

1 Ali Murat Vural, "İşlev, Önem ve Misyonlarıyla Yerel Basın ve Eskişehir Örnekleminde Elde Edilen Bulgular", *Türkiye'de Yerel Basın*, Ed. Prof. Dr. Suat Gezgin), İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2007, s. 355.

2 Mehmet Sena Köseadağ, "Türkiye'de Ulusal ve Yerel Gazetelerin Siyasal Gündemlerinin Karşılaştırılması", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 9, S. 42, Samsun 2016, s. 1587.

Demokrat Parti'nin³ kurulmasıyla çok partili hayata yeniden geçilmiş ve dört yıllık bir süre zarfında muhalefet partisi işlevini yürütmüştür. Parti'nin, 1950 yılında iktidara gelmesiyle birlikte, tek parti dönemi tamamen sona ermiş, çok partili sistem başlamıştır.⁴ Türk siyasi tarihinde bir iktidar ilk defa, 14 Mayıs 1950'de seçim yolu ile el değiştirmektedir.⁵ Demokrat Parti ezici bir çoğunlukla, iktidar partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi karşısında üstünlük sağlamıştır.⁶

DP idarecilerinin, siyasi anlamda tecrübelerini tek parti döneminde kazanmaları, mevcut konjonktürel yapının çok partili sistemin gerektirdiği demokratikleşme yerine, tek parti döneminin otoriter sistem anlayışını benimsemelerine neden olmuştur. Bunun en belirgin yansıması da basın hayatında görülmüştür.⁷ Cumhuriyet dönemi Türk siyasi hayatına, basın-siyaset etkileşimi çerçevesinde baktığımızda ise son yarım yüzyılın, bir yönüyle siyaset-basın ikilisinin birbirini baskısı altına almak isteğini görmekteyiz.⁸ Bu mücadele, Demokrat Parti döneminde de devam etmiştir.

14 Mayıs 1950 yılında yapılan seçimlerden sonra tek başına iktidar olan Demokrat Parti, muhalefet yıllarında söz verdiği üzere, derhal yeni bir basın kanunu⁹ hazırlatıp

- 3 Celal Bayar, Fuat Köprülü, Adnan Menderes ve Refik Koraltan'ın Cumhuriyet Halk Partisi'nden ihraç edilmesiyle birlikte, 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti resmi manada kurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bk. Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s. 239.
- 4 Demokrat Parti dönemi, Cumhuriyet döneminin ilk muhalefet partisi tecrübesi değildi. Atatürk döneminde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası muhalif siyasi hareketlerin oluşturularak, siyasetin zenginleştirilmesine yönelik gayretlerdi. Cumhuriyet dönemi siyaseti ise ilk defa pratikte Demokrat Parti ile uzun süreli çok partili siyasi hayata geçecektir. Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Toklucuoğlu, *27 Mayıs Otoritesinin Medya Temsilinde Öncü Gazetesi*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2013, s. 32.
- 5 Ahmet Toklucuoğlu, *age.*, s. 31.
- 6 Ö. Osman Umar-Turgay Murat, "1950 Genel Seçimleri'nin Türk Basımındaki Yansımaları", *Türk Basın Tarihi*, Haz. Merve Uğur, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, C II, Ankara 2018, s. 1326.
- 7 Beste Nigar Erdem, "12 Eylül İhtilali'nin Yerel Basının Haber Seçimleri Üzerindeki Etkisi: Hakimiyet Gazetesi Örneği", *Türkiye'de Yerel Basın*, Ed. Prof. Dr. Suat Gezgin), İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2007, s. 124.
- 8 Fahri Yetim, "Öncü Gazetesi ve 27 Mayıs", *Türk Basın Tarihi*, Haz. Merve Uğur, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, C II, Ankara 2018, s. 1231.
- 9 5680 sayılı yeni Basın Kanunu ile beraber, 1931 yılından itibaren yürürlükte olan eski Basın Kanunu kaldırılmıştır. Kabul edilen yeni Basın Kanunu ise 44 maddeden oluşmaktadır. En önemli maddesi, Madde 1: Basın Serbesttir, ibaresidir. Kanun No: 5680 Kabul Tarihi: 15/07/1950; Yürürlüğe Girme Tarihi: 21/07/1950'dir. Ayrıntılı bilgi için bk. Şerif Sevim, *Türk Sesi Gazetesi*

meclise taşımıştır. Bu kanun önergesi çok hızlı ve kısa bir zaman sürecinde mecliste kabul edilmiştir. Ayrıca 5680 sayılı çıkarılan “*Basın Kanunu*” ile birlikte, süreli yayınların çıkarılması durumu da herhangi bir izne bağlanmıyordu.¹⁰ Çıkarılan bu kanun sayesinde basın-yayın hayatı canlanmış, yayımlanan gazete sayısı ve okuyucu kitlesi de çoğalmıştır. Böylece Demokrat Parti döneminde, Türkiye'deki yerel gazete sayısında artış görülmektedir. Özellikle resmî ilanlar, bir anlamda siyasal görüşler baz alınarak verildiği için hükümet tarafından desteklenen bir basın-yayın hayatı yaratılmıştır.¹¹ Bu durum 1953 yılına kadar olumlu bir hava seyrederken, daha sonrasında parti hakkında çıkan olumsuz haberlerin bazı gazetelerde yer alması, ister istemez basın-hükümet ilişkisini de sendelemiştir.

Demokrat Parti dönemi, Türkiye'nin gerek iç gerekse dış siyasetinde, önemli değişikliklerin yaşandığı bir süreçtir. Cumhuriyet dönemi dış politikası, mevcut hükümetle bu dönemde ilerleme kat etmiş, batı eksenli bir siyaset tarzı benimsemiştir.¹² Böylece, sadece ulusal basın ve yerel basın değil, aynı zamanda uluslararası basında da Demokrat Parti'nin etkilerini görmekteyiz. Bu bağlamda, 05.01.1948 tarihinde, İngiliz basınıni teşkil eden Observer Gazetesi'nde, Türkiye'nin dış politikası hakkında çıkan yazının çevirisi¹³ ile The Daily Mail'de 05.06.1950 tarihinde yayımlanan Türkiye'nin dış politikası hakkında Başbakan Adnan Menderes ile yapılan röportaj¹⁴ ve son olarak 10.11.1952 tarihinde yine Observer Gazetesi'nde yayımlanan, Adnan Menderes başlıklı makalenin tercümesinden¹⁵ oluşan belgeler, Demokrat Parti'nin dış basında da ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Yerel, ulusal ve uluslararası basının birbirine entegrasyonu bu açıdan önem arz etmektedir.

Ülke, Demokrat Parti'nin iktidar olduğu, 1950-1960 yıllarında, iktidar-muhalefet kavramları ile tanışmış, basının gücü ve önemi git gide artmıştır. Tıpkı ulusal basın gibi yerel basın da en önemli kitle iletişim araçları içerisinde kendini göstermiştir. Anadolu'nun muhtelif illerinde olduğu gibi Mardin de bu konjonktürel yapıdan etkilenmiş, iktidar ve muhalefet yanlısı gazeteler, tarafı bir biçimde ortaya

(1954-1956), (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2016, s. 2-3.

10 Şerif Sevim, *agt.*, s. 2-3.

11 Beste Nigar Erdem, *agm.*, s. 124.

12 Ahmet Toklucuoğlu, *age.*, s. 31

13 BCA, 030.01/60.369.1.

14 BCA, 030.01/60.372.3.

15 BCA, 030.01/102.638.8.

çıkıştır. Siyasi partilerin bütün tanıtım ve icraatları ise bu gazeteler aracılığıyla tüm kamuoyuna duyurulmaktaydı. Böylece toplumun mevcut statükosu cepheleşmenin önünü açmış, başka bir ifade ile yerel basın, siyasi sürtüşmelerin odak merkezi haline gelmiştir. 27 Mayıs 1960 tarihli askeri müdahale ile basın, Demokrat Parti'yi açıktan destekleyen politikasından vazgeçmiş, ilkelerini daha çok askeri yönetim ile ters düşmeyecek şekilde ayarlamıştır.¹⁶

Dönemin iktidar partisinin faaliyetlerini yansıtan *Demokrat Mardin Gazetesi*¹⁷, 1954'ten 1961 yılına kadar yayın hayatını sürdürerek hem basın-siyaset etkileşimini sağlamış hem de Mardin yerel tarihi için önemli bir kaynak olma özelliğini taşımıştır. 27 Mayıs 1960 askeri müdahale ile ters düşmeden, normal yayın akışına devam eden gazetenin, 1961 yılına kadar varlığını sürdürdüğü bilinmektedir.

Genel Bilgiler ve Demokrat Mardin Gazetesi'nin Yayın Politikası

Cumhuriyet döneminde Mardin'de ilk defa 9 Ocak 1927 tarihinde yayımlanan yerel gazete, *Mardin Vilayet Gazetesi*'dir.¹⁸ Mardin'deki ilk yerel basın faaliyetleri ise yine 1927 yılında Mardin vilayet matbaasının kurulmasıyla gerçekleşmiştir.¹⁹ Haftada bir perşembe günleri çıkan gazete, daha sonra pazartesi günleri yayın hayatına devam etmiştir.²⁰ 1933 yılında Anadolu'nun hemen hemen her bölgesinde olduğu gibi Mardin'de de vilayet matbaasının satışı sağlanarak özelleştirilmiştir. Gazetenin, muharrir ve Cumhuriyet Halk Partisi genel meclis üyesi Siret Bayar²¹ tarafından satın alınmasıyla birlikte, tek parti döneminin yayın organı olan *Ulus Sesi Gazetesi* neşredilmiştir. Gazete, 1936 yılında günlük olarak çıkmaya

16 Nezir Kızılkaya, "27 Mayıs Darbe Süreci'nde Malatya Yerel Basını", *Türk Basın Tarihi*, Haz. Merve Uğur, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, C III, Ankara 2018, s. 1943.

17 O dönemde Mardin'de olduğu gibi Anadolu'nun birçok ilinde, dönemin siyasi yapısını yansıtan ve başına bulunduğu ilin ismini alarak, sonu partinin de adı olan, demokrat ilavesiyle birçok gazete bulunmaktadır. Hemen hemen her il ya da ilçede *demokrat*, *öz demokrat* ismini alan gazeteler çıkmaya başlamıştır. *Demokrat İzmir*, *Demokrat Mersin*, *Demokrat Kocaeli*, *Demokrat Çoruh (Artvin)*, *Demokrat Gümüşhane*, *Demokrat Isparta* vs. Ayrıntılı bilgi için bk. Suat Gezgin, *Türkiye'de Yerel Basın*, ed. Prof. Dr. Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2007, s. 109, 125, 157.

18 *Mardin Gazetesi*, S. 47, 9 Kanunisanı, 1928, s. 1.

19 *Ulus Sesi Gazetesi*, Y. 24, S. 4462, 23 Aralık 1950, s. 1.

20 *Mardin Gazetesi*, S. 15, Mayıs 1927, s. 1; Aydın Suavi-Oktay Özel-Kudret Emiroğlu-Süha Ünsal, *Mardin Aşiret-Cemaat-Devlet*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay., İstanbul 2001, s. 369.

21 Mardin yerel basını canlandıran ve geliştiren isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Mehmet Siret Bayar'ın asıl mesleği yazarlık idi. Cumhuriyet Halk Partisi'nin politikasını benimsemiş ve yayınlarını bu doğrultuda ortaya koymuştur. Ayrıntılı bilgi için bk. BCA, 490.01/313.1282.2.

başlamıştır.²² Çok partili hayata yeniden geçilmesiyle birlikte Mardin'de de yerel basın canlanmış ve birçok gazete yayın hayatına böylece başlamıştır. Bunlardan en önemlisi de dönemin siyasi yapısını ve faaliyetlerini kamuoyuna duyuran *Demokrat Mardin Gazetesi*'dir.

Demokrat Mardin Gazetesi, Demokrat Parti'nin tanıtımına ve icraatlarına genişçe yer veren, partinin fikir ve ilkelerini kamuoyuna duyurması bakımından önem arz eden, en önemli gazeteler arasında yer almaktadır. Böylece basın-siyaset etkileşimi sağlanmış, ulusal basından yola çıkılarak yerel basına ulaşabilmeyi başarmıştır. Bu bir anlamda ulusal basının yerel basına entegrasyon sürecinin sağlanmasıdır.

Demokrat Mardin Gazetesi'nin Yıllara Göre Künye ve Yayın Bilgileri

Demokrat Mardin Gazetesi, ilk defa 20 Şubat 1954 tarihinde, yayın hayatına başlamıştır. İzzet Yıldız, gazetenin sahibi ve başmuharriridir.²³ Bununla birlikte, yazı işlerinin fiilen idaresinden sorumlu mesul müdür konumundadır. *Demokrat Mardin Gazetesi*, “*Şimdilik Günâşırı Çıkar Siyasi Gazete*” logosu ile karşımıza çıkmaktadır.²⁴ İlk yıllarda, “*Pazardan Maada*” yani pazar günü hariç ibaresi ile günâşırı yayımlanan bir gazete olma özelliğini göstermektedir.²⁵ İlk sayıdan itibaren yayımlandığı adres ise, “*Posta Kutusu No:5*” olarak belirtilmiştir.²⁶

Demokrat Mardin Gazetesi'nin ismi, 20 Şubat 1954 tarihli sayısında, orta üst satırda iki yana yaslı şekilde yazılmıştır. Gazetenin isminin orta üst satırda olduğundan yola çıkarak, her iki tarafını dolduran iki manşet yastığı diye bilinen kutucukların, simetrik bir şekilde yerleştiğini görmekteyiz. Sağ manşet kutucuğunda, “*En Kullanışlı ve En Elverişli Shell Yağları*”nın olduğu reklam panosu mevcuttur. Hemen altında gazetenin fiyatı 5 kuruş olarak yazılmıştır.²⁷ Sol manşet kutucuğunda ise gazetenin sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mesul müdür konumundaki İzzet Yıldız'ın ismi ile hemen altında gazetenin yayımlandığı tarih gün, ay, yıl olarak yazılmıştır.²⁸ Sol manşetin altına bakacak olursak, gazetenin hangi yıl ve sayıda olduğu belirtilmiştir.²⁹ Orta kısımda, “*Şimdilik Günâşırı Çıkar Gazete*”

22 Siret Bayar, “Ulus Sesi Günlük Olurken”, *Ulus Sesi Gazetesi*, Y. 10, S. 425, 1 Ağustos 1936, s. 1.

23 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 1, 20 Şubat 1954, s. 1.

24 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 2, 23 Şubat 1954, s. 1.

25 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 1, 20 Şubat 1954, s. 1.

26 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 106, 18 Kasım 1954, s. 1.

27 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 10, 13 Mart 1954, s. 1.

28 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 11, 16 Mart 1954, s. 1.

29 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 7, 6 Mart 1954, s. 1.

yazısı yerleştirilerek, gazetenin biçimsel özelliklerinin, simetrik bir şekilde oluşturulduğunu görmekteyiz. 18 Mart 1954 tarihinden itibaren sol manşetteki gazetenin tarihi, sağ manşetteki *Shell* reklamının altına kaydırılmıştır. Sol manşete gazetenin tarihinin belirtildiği boşalan yere, Başmuharrir Şeref Şatana ismi eklenmiştir.³⁰ Yayımlandığı yılın sonlarına doğru, mesul müdürün yazılı bulunduğu logosunda ek olarak, Başmuharrir Behçet Şatana ismini görmekteyiz.³¹ Basıldığı yer ise, ilk sayının ikinci sayfasında, “*Hikmet Basımevi Mardin*” olarak belirtilmiştir.³²

1955 yılında bir önceki yılın şekilsel özellikleri devam etmiştir. Sol üst manşette Başmuharrir Behçet Şatana iken, yazı işlerini fiilen idare eden İzzet Yıldız ismi yer almaktadır.³³ Önceki yıldan farklı olarak, gazetenin isminin hemen sağ alt tarafında “*Telefon:4*” yazısı eklenmiştir.³⁴

1955 yılının haziranında yazı işlerini fiilen idare eden *Demokrat Mardin Gazetesi* mesul müdürü, A. Raif Şatana olmuştur.³⁵ Gazetenin logosu da “*Günlük Siyasi Gazete*”, olarak değiştirilmiştir.³⁶ Gazetenin adresi, “*1. Caddesi Civarı Mardin*” olduğu gösterilirken, basıldığı yerin ise “*Kırklar KİLisesi Çabuk Mahallesi no:17 Mardin*” olarak geçtiği, bu yıldan itibaren gazetenin ikinci sayfasında açıkça belirtilmiştir.³⁷

1956 yılından itibaren sağ manşette, gazetenin yazı işleri müdürlüğünü yürütmekte olan Necati Şatana ismini görmekteyiz.³⁸ Bu yıldan itibaren gazetenin basıldığı yer, “*Ulus Sesi Matbaası Mardin*” olarak geçmektedir.³⁹ Gazetenin 31 Aralık 1956 tarihli sayısında, diğer yıllardan farklı olarak, Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Mardin’e gelişinin, büyük sevinç yarattığını ve bunu yine gazetenin isminin bulunduğu yerin en üstüne, büyük harflerle manşet halinde memnuniyet duyduklarını belirten yazı ile belirtmişlerdir. Bu yazıda, büyük harflerle “*Sayın Bayar Hoşgeldiniz*”, yazısının yanında, “*Sizi hürmetle selamlar; uğurlu kudumunuzun, geri kalmış olan tarihi Mardinimiz*

30 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 12, 18 Mart 1954, s. 1.

31 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 107, 4 Aralık 1954, s. 1.

32 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 1, 20 Şubat 1954, s. 2.

33 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 121, 6 Ocak 1955, s. 1.

34 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 125, 15 Ocak 1955, s. 1.

35 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 2, S. 232, 14 Haziran 1955, s. 1.

36 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 2, S. 233, 15 Haziran 1955, s. 1.

37 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 2, S. 244, 28 Haziran 1955, s. 1.

38 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 2, S. 401, 5 Ocak 1956, s. 1.

39 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 2, S. 401, 6 Ocak 1956, s. 2.

için bir kalkınma ve inkişaf hamlesinin başlangıcı olmasını dileriz"⁴⁰ manşetini görmekteyiz.

1957 yılında gazetenin yazı işlerinden sorumlu müdür, Ali Raif Şatana olmuştur.⁴¹ Yılın son ayında gazete el değiştirerek, yeni sahibinin Kaya Şatana olduğunu görmekteyiz.⁴²

1958 yılında gazetenin sahibi A. Gafur Şatana iken, gazetenin fiyatı 10 kuruş olmuştur.⁴³ Bu tarihte gazetenin adresi sağ manşet kutucuğunda, "*Birinci Cadde Şehir Otel*" olarak gösterilmektedir.⁴⁴

15 Ocak 1959 tarihinden itibaren yazı işleri müdürü Nezir Mungan diye değişmiştir.⁴⁵ Bu yılda yapılan değişiklik ise sol manşet kutucuğunda, "*Gazetemize gönderilen yazılar yazılsın yazılmaması iade edilmez*", ibaresinin yer almasıdır.⁴⁶ 14 Ağustos tarihinden itibaren, gazetenin yıl sayısına ana sayfada yer verilmemiştir.⁴⁷

1960 yılında gazetenin sahibi A. Gafur Şatana, başmuharriri ise Ali Raif Şatana'dır.⁴⁸ 8 Nisan'da başmuharirliğe Necati Şatana ismi de eklenmiştir.⁴⁹ Bu yıl farklılık arz eden durum ise 27 Mayıs 1960 askeri müdahale günü, gazetenin resmi sayısının çıkmamasıdır. Bu yılda gazetenin adresi, sağ manşet kutucuğunda "*Cumhuriyet Meydanı No:216 Mardin*" olarak belirtilmiştir.⁵⁰

1961 gazetenin son yayımlandığı yıl olarak bilinmektedir. 1961 yılının, en son 3 Ocak 1961 tarihli sayısına rastlanılmıştır.⁵¹

Demokrat Mardin Gazetesi'nin Yazarları ve Yazılarının Analizi

Demokrat Mardin Gazetesi, Demokrat Parti'nin aktif ve iktidar olduğu dönemde yayımlanan, partinin sözcülüğünü ve savunuculuğunu yapan bir misyon

40 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 2, S. 706, 31 Aralık 1956, s. 1.

41 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 2, S. 837, 6 Haziran 1957, s. 1.

42 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 3, S. 1007, 26 Aralık 1957, s. 1.

43 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 4, S. 1166, 9 Temmuz 1958, s. 1; *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 3, S. 1048, 15 Şubat 1958, s. 1.

44 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 4, S. 1165, 8 Temmuz 1958, s. 1.

45 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 4, S. 1327, 15 Ocak 1959, s. 1.

46 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 5, S. 1436, 28 Mayıs 1959, s. 1.

47 *Demokrat Mardin Gazetesi*, S. 1492, 14 Ağustos 1959, s. 1.

48 *Demokrat Mardin Gazetesi*, S. 1604, 2 Ocak 1960, s. 1.

49 *Demokrat Mardin Gazetesi*, S. 1680, 8 Nisan 1960, s. 1.

50 *Demokrat Mardin Gazetesi*, S. 1807, 13 Eylül 1960, s. 1.

51 *Demokrat Mardin Gazetesi*, S. 1899, 3 Ocak 1961, s. 1.

üstlenmiştir. Bu nedenle, gazetede yazılan yazıların ekseriyeti Demokrat Parti faaliyetleri ile alakalıdır. Basın-iktidar etkileşiminin analizi bakımından da önemli bir örnek gazete olma özelliği taşımaktadır. Bununla birlikte ulusal ve yerel haberler de gazetede yer almaktadır.

Toplamda iki sayfadan oluşan gazetenin birinci ana sayfasında, genelde Demokrat Parti'nin faaliyetleri ve yerel haberler mevcuttur. Kurucu ve sahibi olması sebebiyle gazetenin ilk sayılardaki siyasi yazıları İzzet Yıldız'a aittir. Aynı zamanda ilham köşesi adında edebi yazıları da bulunmaktadır. Gazetenin ilk sayısında, yazmış olduğu "Çıkış" başlıklı yazısının da:

...Biz kendimizi memleket ve millet davası uğruna vererek hak ve hakikat bildiğimiz demokrasinin nurlu yolunda yılmadan sarsılmadan ve büyük bir azimle mücadelemez; sizlerden aldığımız sonsuz güven ve bağlılıkla (Demokrat Mardin) yaşatmağa devam edeceğiz. Demokrat Mardin Gazetesi sizlere faydalı olabilmek için hiçbir fedakarlıktan çekilmeyecektir. Kendi çapımızda sizlere faydalı olabilirsek ne mutlu...

Demokrat Mardin neşir hayatına atılırken, mahalli dertlerle yakından alakadar olmayı bir şeref bildiği gibi memleket çapındaki hadiselerle de sıkı bir münasebet kurup fikrini demokratça yaymayı gene milli bir vazife bilecektir. O halde gayemiz; memleket menfaatlerini daima şahsi menfaatlerimizin üstünde tutarak, adil ve sosyal bir nizamın kurulmasına gayret sarf edecek, hak ve hürriyet uğruna sonuna kadar mücadeleyi şiar edineceğiz.

İçinde bulunduğumuz demokrasi rejiminin bize yeni bir dünya görüşü aşıladığını göz önünde tutarak, bu rejimin; bir cepheden çoğunluk, diğer cepheden de münevver rejimi olduğunu savunacağız. Yine hadiseleri illetleriyle takip etmek ana prensibimiz olacaktır. Bu cümleden olarak; bugün içinde bulunduğumuz iktisadi, siyasi ve ahlaki buhranın dünün eseri, başka bir deyimle devamı olduğunu unutmayacağımız gibi, bugün de millet hayatına her üç sahada kökten tesir edebilecek her hadiseyi yakından takip ederek bunların millet hayatında daima yabancı tesirler doğurmaması için uğraşacağız...⁵²

Gazetede, günlük siyasi olayların yanı sıra çeşitli edebi ve güncel konulara da yer verilmiştir. Diğer siyasi ve güncel yazılar, gazeteyi daha sonra devralarak tekelinde bulunduran, "Şatana" ailesine aittir: İbrahim Hakkı Şatana, Necati Şatana, Behçet

52 İzzet Yıldız, "Çıkış", *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 1, 20 Şubat 1954, s. 1.

Şatana, Şeref Şatana, Vahap Şatana'nın yazıları bunlardan bazılarıdır. Bunun dışında, Nazım Binal, M. Kerim Kıvanç, Av. İsmail Mungan, Av. M. Ali Arıkan, Abdullah Cizre, Sabri Aytar, Fuat Uluç'un çeşitli yazıları bulunmaktadır. Sağlık alanında Dr. Arif Atlı, İsmet Haluk İnal, Dr. Besim Gürsel; edebi alanda Lise Müdürü İbrahim Gökbakar, Beşir Günay, M. Beşir Hamidi; eğitim alanında, Musa Alkanoglu; dini alanda, Mardin Müftüsü Mustafa Remzi Söyler; şiir köşesinde ise, C. İbrahim Çoban, Emekli Vali Hasan Fehmi Süerdem ve Sevim Erciyes'in isimlerini görmekteyiz.

Demokrat Mardin Gazetesi'nin ileriki sayılarında, birinci ana sayfasında, şiir, sağlık ve spor muhtevallik köşeler de yayımlanmıştır. Bunun yanı sıra, bazı mevlit, taziye, sünnet, belediye ilanlarının da ikinci sayfadan ana sayfaya taşındığını görmekteyiz. Gazetenin ikinci, yani son sayfasında ise birinci sayfada yarım kalan yazıların devamı mevcuttur. İkinci sayfa daha çok resmi ilan, reklam ve haberlerin yer aldığı sayfadır. Resmi ilan ve reklamlar süslenmiş manşet kutucuklar içerisinde karşımıza çıkmaktadır. Gazetenin finansmanının çoğu, basın-iktidar desteğinden başka, bu reklamlardan elde edilen gelirlerden oluşmaktadır. İlan verilen reklamlar genelde Mardin ve Diyarbakir illerine aittir. Başlangıçta ilan tarifesi, resmi ilanların santimi 110 kuruş olmasının yanında, hususi pazarlığa açık bırakılmıştır.⁵³ İlerleyen sayılarda tarife değişikliği söz konusudur. Örneğin 15 Aralık 1955 tarihli sayıda resmi ilanların santimetre karesi 40, tescil ilanların kelimesi 10, dışarıdan gelen ilanların santimetre karesi ise 50 kuruştur.⁵⁴ Abone şartlarına baktığımızda ise yine başlangıçta, altı aylığı 8, seneliği 15 liradır. Günü geçen gazetenin fiyatı ise 35 kuruştur.⁵⁵ Zamanla, bu fiyatlar üzerinde de değişiklik meydana gelmiştir. Gazetenin 3 Ocak 1961 tarihli son sayısı altı aylığı 15, seneliği 30 lira olarak satışa sunulmuştur.⁵⁶

Sonuç

Demokrat Mardin Gazetesi yayın hayatına, Cumhuriyet dönemi siyasetinde önemli bir yere sahip olan, Demokrat Parti'nin iktidarına denk gelen dönemde başlamıştır. 1954-1961 yılları arasında hem ülkemizde gerçekleşen olayların analizi hem de yerel haberlerin kamuoyuna duyurulması bakımından, önemli bir birinci elden kaynak olma özelliğini taşımaktadır. Ayrıca basın-iktidar veya medya-

53 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 1, 20 Şubat 1954, s. 1.

54 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 2, S. 386, 15 Aralık 1955, s. 2.

55 *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 1, 20 Şubat 1954, s. 1.

56 *Demokrat Mardin Gazetesi*, S. 1899, 3 Ocak 1961, s. 2.

siyaset etkileşimlerinin incelenmesi bakımından da önem arz etmektedir. Gazete Demokrat Parti'nin icraatlarına detaylı bir şekilde yer verirken, aynı zamanda kendini partinin bir yayın organı olarak yansıtmıştır.

Çok partili siyasi hayata geçilmesiyle birlikte partilerin Anadolu'da teşkilatlanması durumu, basın dünyasında da gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Demokrat Partili gazetelerin yoğunlukta olduğu yerel basın, hükümet tarafından da desteklenmiştir. Her il veya ilçede, *Demokrat*, *Öz Demokrat* ismini alan yeni gazeteler çıkmaya başlamıştır. Yerel olanakların merkezi siyasetin yanında yoğunlaşmaya başlaması, diğer Anadolu illeri gibi Mardin'i de etkilemiştir. Bu bağlamda, *Demokrat Mardin Gazetesi*, dönemin konjonktürel yapısına uygun olarak, 20 Şubat 1954 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. 1954'ten 1961 tarihine kadar yayın hayatını sürdüren gazete, ulusal Anadolu siyasi basını ile yerel basın arasında bir köprü misyonunu üstlenmiştir.

Sonuç itibariyle, *Demokrat Mardin Gazetesi*'nin, 1954-1961 yılları arasında, Mardin'in köklü ailelerinden biri olan “*Şatana*” ailesinin tekelinde olduğu ilk kez vurgulanmış ve basın-siyaset etkileşimi yerel-ulusal bağlamda bu çalışma ile sağlanmıştır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

BCA, 030.01/60.369.1.

BCA, 030.01/60.372.3.

BCA, 030.01/102.638.8.

BCA, 490.01/313.1282.2.

Gazeteler

Mardin Gazetesi, S. 15, Mayıs 1927, s. 1.

Mardin Gazetesi, S. 47, 9 Kanuni Sani, 1928, s. 1.

Ulus Sesi Gazetesi, Y. 24, S. 4462, 23 Aralık 1950, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 1, S. 1, 20 Şubat 1954, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 1, S. 2, 23 Şubat 1954, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 1, S. 7, 6 Mart 1954, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 1, S. 10, 13 Mart 1954, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 1, S. 11, 16 Mart 1954, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 1, S. 12, 18 Mart 1954, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 1, S. 106, 18 Kasım 1954, s.1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 1, S. 107, 4 Aralık 1954, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 1, S. 121, 6 Ocak 1955, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 1, S. 125, 15 Ocak 1955, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 2, S. 232, 14 Haziran 1955, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 2, S. 233, 15 Haziran 1955, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 2, S. 244, 28 Haziran 1955, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 2, S. 386, 15 Aralık 1955, s. 2.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 2, S. 401, 5 Ocak 1956, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 2, S. 401, 6 Ocak 1956, s. 2.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 2, S. 706, 31 Aralık 1956, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 2, S. 837, 6 Haziran 1957, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 3, S. 1007, 26 Aralık 1957, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 3, S. 1048, 15 Şubat 1958, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 4, S. 1165, 8 Temmuz 1958, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 4, S. 1166, 9 Temmuz 1958, s. 1

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 4, S. 1327, 15 Ocak 1959, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 5, S.1436, 28 Mayıs 1959, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, S. 1492, 14 Ağustos 1959, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, S. 1604, 2 Ocak 1960, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, S. 1680, 8 Nisan 1960, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, S. 1807, 13 Eylül 1960, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, S. 1899, 3 Ocak 1961, s. 1.

Demokrat Mardin Gazetesi, S. 1899, 3 Ocak 1961, s. 2.

Araştırma ve İnceleme Eserler

Bayar, Siret, “Ulus Sesi Günlük Olurken”, *Ulus Sesi Gazetesi*, Y. 10, S. 425, 1 Ağustos 1936.

Erdem, Beste Nigar, “12 Eylül İhtilali’nin Yerel Basının Haber Seçimleri Üzerindeki Etkisi: Hakimiyet Gazetesi Örneği”, *Türkiye’de Yerel Basın*, ed. Prof. Dr. Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2007.

Gezgin, Suat, *Türkiye’de Yerel Basın*, ed. Prof. Dr. Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2007.

Karpat, Kemal H, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.

Kızılkaya, Nezir, “27 Mayıs Darbe Süreci’nde Malatya Yerel Basını”, *Türk Basın Tarihi*, haz. Merve Uğur, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, C III, Ankara 2018.

Kösedağ, Mehmet Sena, “Türkiye’de Ulusal ve Yerel Gazetelerin Siyasal Gündemlerinin Karşılaştırılması”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C 9, S 42, Samsun 2016.

Sevim, Şerif, *Türk Sesi Gazetesi (1954-1956)*, (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2016.

Toklucuoğlu, Ahmet, *27 Mayıs Otoritesinin Medya Temsilinde Öncü Gazetesi*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2013.

Umar, Ö. Osman-Murat, Turgay, “1950 Genel Seçimleri'nin Türk Basınındaki Yansımaları”, *Türk Basın Tarihi*, haz. Merve Uğur, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, C II, Ankara 2018.

Vural, Ali Murat, “İşlev, Önem ve Misyonlarıyla Yerel Basın ve Eskişehir Örnekleminde Elde Edilen Bulgular”, *Türkiye'de Yerel Basın*, ed. Prof. Dr. Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2007.

Yetim, Fahri, “Öncü Gazetesi ve 27 Mayıs”, *Türk Basın Tarihi*, haz. Merve Uğur, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, C II, Ankara 2018.

Yıldız, İzzet, “Çıkış”, *Demokrat Mardin Gazetesi*, Y. 1, S. 1, 20 Şubat 1954.

Ekler

21 Şubat 1954

Sahibi ve Yayıncısı İzzet Yıldız

İZZET YILDIZ

CUMARTESİ

20 Şubat 1954

DEMOKRAT

Mardin

PAZARDAKİ HAFTA

EN KULLANILIRI
VE EN VERİMLİSİ
SHELL
TACLARI

Yıl: 1 Sayı: 1

SİMBOLİK GÖNÜŞÜNİ ÇIKAR SİYASİ GAZETE

Faaliyet: 1 Temmuz

DEMOKRAT PARTİ ve DEMOKRASİ

YAZAR
NİHN BİNAL

Kuvveti insanlarla fedalığın tahakkümlerine bağlı teşekkülünü, aynı ayrı haklılığını vardır. İftih bu fedai haklılığına misallerini hüğük Hüle Partisi umumî teşkilatı, onun kayırmaz safıca arzında girmektedir.

Atalarımız, sırf ve sırf bir horozcu, alıncı ve koruyucularımız kadar her şeyimizde kurmuş olan hükümetlerle mücadele ederek bir yirminci yüzyıla ulaşmışlardır.

Çıkış

Bu, kıstapımız başlığı bulmamak istemeyiz, fakat kullanılmakta kaidemli olmaktadır. Kullanmak istemeyiz. Çünkü bunun ÇIKIŞı ya da çıkışımızın çıkışıdır. Eğer hakikaten ÇIKIŞımız tek ve doğru çıkışımız olmalı, bu der ve haklıdır. Çünkü, bu der ve haklıdır. Çünkü, bu der ve haklıdır. Çünkü, bu der ve haklıdır.

Bu kaidemli maddeleri ve millet deşanı aygırı, verek hak ve hakikat bilginisi demokratik olarak yapılmış olmalıdır. Çünkü, bu der ve haklıdır. Çünkü, bu der ve haklıdır. Çünkü, bu der ve haklıdır.

Demokrat Mardin yazmış demadır. Demokrat Mardin yazmış demadır. Demokrat Mardin yazmış demadır. Demokrat Mardin yazmış demadır.

Demokrat Mardin yazmış demadır. Demokrat Mardin yazmış demadır. Demokrat Mardin yazmış demadır. Demokrat Mardin yazmış demadır.

D. P. Başkanı Ankarada

İhtis Demokrat Parti Başkanı Bahattin Erden bir müddetten beri Ankara'da bulunmaktadır.

Yeni Valimiz Muhsin Gök-kayageliyor

Maher aldığımız göre ilimiz Valiliğine vekaleten tayin olunan Hatay Emniyet Müdürü Muhlis Gökkuşay 19-2-1954 günü Hataydan hareket edecek ve bugün Şanlıurfa'ya ulaşacaktır.

17 Vilâyetimizde 28 yurd açıldı

3287 Sayılı Kanun hükümlerine göre devletçe kurumaları ve teşkilatları sağlanan kırk yedi yurdu açılmıştır.

Medeni Kurum Üzerindeki Çalışmalar

Ankara, (ANKA) Medeni Kurumlarına tahakkütünden dolayı ayrılmış olan kurumların yeniden kurulması için çalışmalar yapılmaktadır.

AMERİKADA GİZLİLERİNE DEVAM EDEN - HER GİTTİĞİ YERDE MAYRANLIK TOPLUYAN SAYIM REİSİ CUMHURUMUZ CELAL BAYAR

Tenkitlerimizde samimi olalım

Yazar: İ. B.

Demokrat rejimimiz her türlü memleketlerde yapılmış her türlü teşkilatların birliği ve birliği teşkilatlarıdır. Bu birliği teşkilatların birliği ve birliği teşkilatlarıdır. Bu birliği teşkilatların birliği ve birliği teşkilatlarıdır.

Bu birliği teşkilatların birliği ve birliği teşkilatlarıdır. Bu birliği teşkilatların birliği ve birliği teşkilatlarıdır. Bu birliği teşkilatların birliği ve birliği teşkilatlarıdır.

Şehirimizde yeni bir sinema açılıyor

Uzun zamanın beri beklentileri devam eden Beşir Yağcıoğlu ait Atlas Sineması pek yakında faaliyete geçecektir.

EEK 1: Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 1, S. 1, 20 Şubat 1954, s. 1.

EK 2: Demokrat Mardin Gazetesi, Y. 3, S. 994, 11 Aralık 1957, s. 1.

